

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТАТЕЙ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ПРИ РОЗРОБЦІ ПРОЕКТУ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ

*Л.М. Бабич, канд. екон. наук, доц.,
Національна академія управління*

Практика складання проекту бюджету свідчить, що реальність його показників тісно пов'язана з необхідністю використання достатньо обґрунтованої та детальної інформаційної бази щодо формування статей доходів. Оскільки в доходній частині основу складають податкові надходження, особливої уваги заслуговує інформаційне забезпечення кожної окремої податкової статті бюджету.

Згідно з чинним бюджетним законодавством повну відповідальність за складання проекту Державного бюджету України несе міністр фінансів, який визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, що використовуються для підготовки бюджетних запитів і розроблення пропозицій. На підставі основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період та аналізу виконання бюджету у поточному бюджетному періоді визначається загальний рівень доходів та видатків бюджету і дається оцінка обсягу фінансування бюджету при складанні проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період.

Інформаційним підґрунтям формування податкових надходжень, як і доходів бюджету в цілому, є проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період, що ґрунтується на прогнозних макропоказниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період, із зазначенням показників обсягу валового внутрішнього продукту, індексів споживчих та гуртових цін, прогнозованого офіційного обмінного курсу гривні у середньому за рік та на кінець року, прогнозованого рівня безробіття. Дані показники розробляються Міністерством економіки в рамках Програми економічного і соціального розвитку України на кожний рік. Серед показників проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період можна виділити такі макропоказники, як граничний розмір дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту; граничний обсяг державного боргу та його структура; питома вага обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів; питома вага капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України та пріоритетні напрями їх використання. Стосовно ж формування доходів бюджету надається лише інформація щодо частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через доходи зведеного бюджету України. Очевидно, що більшу увагу доцільно було б сконцентрувати на критеріальних характеристиках перерозподілу саме податкових надходжень відповідно до засад податкової політики в умовах реформування системи оподаткування.

Серед макропоказників, які визначають формування прогнозних обсягів податкових надходжень, важливе місце займають показники, що відображають засади грошово-кредитної політики на наступний бюджетний період і надаються Національним банком України.

Таким чином, наведена інформація свідчить про те, що при формуванні проекту бюджету застосовуються показники – основні параметри економічного і соціального розвитку України на відповідний бюджетний період, які розробляються Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України, а також Національним банком України та Міністерством фінансів, а останнє, у свою чергу, на їх основі розраховує показники податкових статей.

Узагальнений алгоритм розрахунку статей податкових надходжень бюджету, що є прийнятним для будь-якої податкової статті, можна відобразити схематично (рис. 1). Першим етапом даного алгоритму є визначення реального обсягу бази оподаткування попереднього періоду. Якщо вводяться нові податки чи збори стосовно вихідних даних, для розрахунків яких звітність раніше не складалась, планування надходжень починається з другого етапу, тобто визначення фактичної бази оподаткування відповідного податку чи збору.

Рис. 1. Алгоритм розрахунку статей податкових надходжень до бюджету

На практиці такі випадки майже не зустрічаються, хоча для української системи податків таким податком може стати податок на майно (нерухомість). Проте відсутність даних про базу оподаткування в попередньому періоді досить умовна, адже при запровадженні будь-якого нового податку необхідною вимогою є детальне обґрунтування доцільності його введення, розрахунок його бази оподаткування, оптимально допустимого рівня ставок податків тощо.

Далі необхідно оцінити обсяги впливу факторів, які збільшуватимуть чи зменшуватимуть базу оподаткування у плановому періоді. До факторів, що збільшуватимуть базу оподаткування, належать: фактичне зростання обсягів виробництва чи послуг; збільшення об'єктів оподаткування; інфляція, що збільшуватиме вартісну оцінку об'єктів оподаткування; законодавче розширення бази оподаткування тощо. До факторів, що зменшуватимуть базу оподаткування, належать: пільги, що надаються згідно із законодавством; зменшення об'єктів оподаткування та платників податків; законодавче зменшення бази оподаткування в частині її складових та ін.

Необхідною умовою досягнення достовірних результатів розрахунків є широке інформаційне забезпечення щодо фактичних даних, перш за все, з баз оподаткування за попередні звітні періоди з урахуванням прогнозних змін відповідно до умов кожного бюджетного року. Інформація, яка використовується при розрахунках, поділяється на зовнішню (екзогенну), що характеризує умови розрахунку величин статей бюджету, та внутрішню (ендогенну), що є результатом розрахунків. Включення у розрахунки екзогенної інформації проводиться в основному на першому етапі наведеного алгоритму при включенні ставок податків згідно із законодавством і частково при коригуванні планових сум податкових надходжень. Перелік основних екзогенних як вартісних, так і кількісних показників надано у таблиці 1. Наведені показники за своїм змістом в основному відповідають переліку інформації, що передається для розрахунків бюджету з Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, а також НБУ до Міністерства фінансів. Проте недостатньою є інформація стосовно споживчих та оптових цін, які використовуються при прогнозуванні окремих вартісних характеристик, також детально не розписані пільги, особливо щодо сплати ПДВ та ін. Екзогенна інформація може носити і нормативний характер на етапі включення у розрахунки податкових ставок. Ставка, як відомо, може бути єдиною, середньою чи диференційованою – залежно від податку, обсяги якого прогнозуються.

Наприклад, для податку на прибуток та ПДВ це може бути єдина ставка, для податку на доходи фізичних осіб чи плати за землю – середня ставка, для акцизних зборів, платежів за використання природних ресурсів – диференційована. Відповідно, ставки можуть збільшуватися, зменшуватися чи залишатися незмінними у порівнянні з попереднім періодом законодавчо або розрахунково.

Вхідні (екзогенні) показники щодо проекту Державного бюджету

Основні вартісні показники
Валовий внутрішній продукт
Чистий прибуток підприємств
Обсяги пільг, які зменшують прибуток як базу оподаткування (благойдійні цілі, реструктуризовані балансові збитки, спеціальні економічні експерименти та інші згідно із законодавством)
Розміри погашення реструктуризованої заборгованості у відповідному бюджетному періоді
Фонд оплати праці робітників, службовців, військових, працівників малих підприємств та галузі сільського господарства
Обсяги погашення заборгованості із виплати заробітної плати
Залишкова вартість основних засобів
Витрати на виробництво
Доходи від одержання дивідендів
Доходи від реалізації продукції
Доходи від акцій та цінних паперів
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют
Основні кількісні показники
Кількість транспортних засобів, диференційованих за технічними характеристиками
Обсяги сировини, що використовуються при розрахунках надходжень за використання лісових ресурсів (обсяги ділової сировини, дров'яної сировини, хворосту)
Обсяги оплачуваних прісних водних ресурсів, які використовуються у розрахунках плати за їх спеціальне використання
Обсяги природних ресурсів, що враховуються при розрахунках надходжень плати за спеціальне використання надр (нафта і конденсат, природний газ, вугілля, руди, сіль, піски, вапняки та інші)
Площа угідь залежно від кадастрової оцінки землі
Обсяги виробництва товарів, з яких сплачується акцизний збір
Обсяги імпорту товарів, з яких сплачується акцизний збір (спирт етиловий, лікєро-горілочані вироби, винопродукція, пиво, тютюнові вироби, ювелірні вироби, бензини, інші види нафтопродуктів)
Обсяги імпорту товарів, з яких сплачується ввізне мито
Кількість платників податку на промисел
Кількість придбаних одноразових патентів

Згідно з наведеним алгоритмом ендогенна інформація як результат проведених розрахунків формується на другому, третьому та четвертому етапах алгоритму і дозволяє визначитись з обсягами податкових надходжень на плановий бюджетний період з урахуванням напряму впливу на них екзогенної інформації. Деталізація вхідної інформації дозволяє підвищити точність та

обґрунтованість прогнозних розрахунків статей податкових надходжень. Для цього необхідно мати достовірне і своєчасне інформаційне забезпечення екзогенної інформації за тривалий період часу з метою комплексної оцінки тенденцій та особливостей її взаємовпливу при формуванні прогнозних величин податкових надходжень. Такий системний підхід має стати ефективним засобом формування реального проекту бюджету та усунення недоліків існуючої системи розрахунків.

Для застосування ж комплексного методу розрахунку окремої податкової статті з урахуванням етапів узагальненого алгоритму необхідно, на нашу думку, досконало визначитись щодо детального переліку та взаємоузгодження показників, які забезпечують формування і прогнозування усіх статей податкових надходжень. У цьому аспекті слід системно проаналізувати і методично обґрунтувати чинну систему формування таких показників в усіх структурних підрозділах Міністерства фінансів, ДПА, а головне, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України.

Для покращання організації отримання та передачі вхідних даних щодо макропоказників у Мінекономіки та з питань європейської інтеграції України останньому необхідно розробити механізм процесу руху документів з макропоказниками, кінцевою метою якого стала б розробка всіх показників обґрунтувань, необхідних для формування статей податкових надходжень при складанні проекту бюджету в Міністерстві фінансів на кожний наступний рік та на перспективу.

Бабич, Л.М. Інформаційне забезпечення щодо формування статей податкових надходжень при розробці проекту зведеного бюджету / Л.М. Бабич // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць.- Суми: УАБС НБУ, 2003.- Т. 7.- С. 107-112.